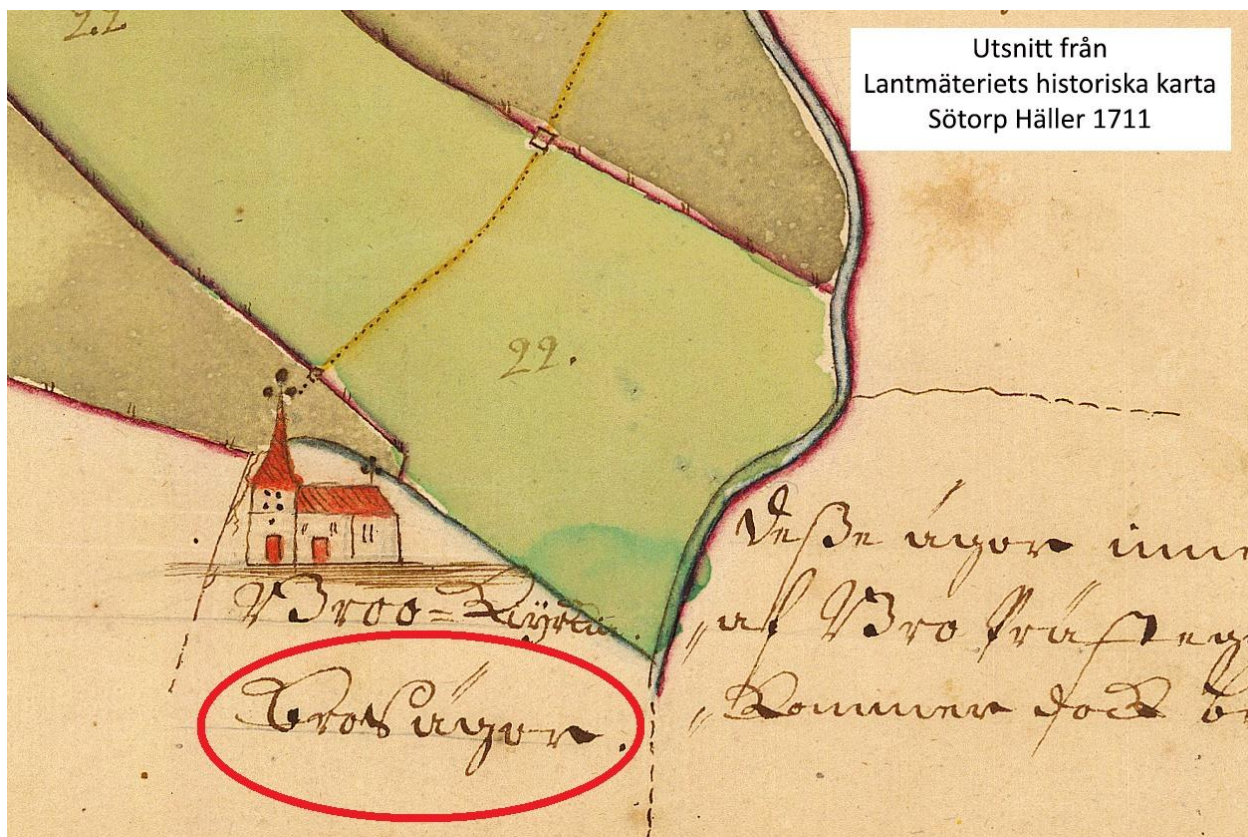

HOTAD KYRKOMILJÖ I BOHUSLÄN

av Sven Rydstrand

En planerad ny bilväg genom Brodalen i Bohuslän skall enligt ett förslag dragas så nära Bro gamla kyrka och prästgård, att om detta förslag går i verkställighet, kommer en gammal kyrka och prästgårdsmiljö att så grundligt förändras, att man kan tala om en nästan fullständig spoliering av de betydande skönhets- och kulturvärden, som ligger i en dylik miljö.

Här borde alla bygdens innevånare, myndigheter som enskilda, enigt sluta sig samman för att försöka få ett så vanvettigt förslag slopat. Ingen kan ha något gagn av att denna miljö (såväl prästgårdsjorden som kyrkomiljön) förstöres, då det finns lämpligare mark på längre avstånd från kyrkan, där vägen kan dragas fram. Här finns stora värden att försvara och bevara åt framtidens folk.

I detta sammanhang kan det kanske vara intressant att framdraga litet ur den berörda kyrkojordens och prästgårdens historia. Den mark över vilken den planerade vägen skulle gå fram över prästgården, benämnes på gamla kartor för "Cross-ägor", d.v.s. denna stora äng under Brofjället, som ännu i dag kallas för »Korsängen», har en gång under medeltiden tillhört det kors, som här någonstans fanns upprest.

Vid detta heliga kors samlades medeltidens Brobor till gudstjänst, här tillbad de sin Frälsare, innan de gick till kyrkan. Detta kallades för "korsmässa", vilket ord ännu lever kvar.

Till korset skänkte folk också jordområden, t.o.m. stora gårdar, för att i gengäld få själahjälp i den s.k. skärselden. En av dessa gårdar i Bro hette Korsebäck, men var denna låg, vet man numera inte. Själva korsrörelsen var tydligen ett slags frikyrklig rörelse, som levde vid sidan om kyrkorna. Till slut tog dock den katolska kyrkan överhanden och förvärvade korsens egendomar, varefter korsen försvann. I nästan varje socken, åtminstone i Bohuslän, finns dock ännu i dag något gårdsnamn, som påminner om det medeltida korset och visar var det stått.

Det finns också en gammal sägen i anslutning till den nämnda korsängen i Bro, och den omtalar, att en kyrka här varit ämnad att uppbyggas. Sägningen återges t.o.m. av den gamle historieskrivaren Johan Oedman i dennes år 1746 utgivna bok "Chorographia Bahusiensis". Oedman hade hört sägningen som liten. Han hade nämligen uppfostrats i Bro prästgård hos sin styvfader, kontraktsprosten Andreas Bornander. Och han nämner, att han såg några uthuggna vackra hörnstenar ligga på ängen vid älven. Dessa sades vara lämningar efter kyrkobygget. Ännu i dag kan gammalt folk utpeka platsen, där dessa stenar låg, och berätta om deras senare öden.

Korskällan Bro prästgård 2013

Webbredaktörens anmärkning:

Korskällan finns inom den lilla cirkeln. Någonstans inom den stora cirkeln bör den i texten omtalade "vitaktiga fläcken" varit placerad.

På denna plats, där en kyrka säges varit ämnad att byggas, synes ofta på våarna en vitaktig fläck av c:a 5-6 meters diameter. Fläcken torkar betydligt fortare än den omgivande svarta jorden och avtecknar sig skarpt mot denna. Detta kan kanske bero på kalkblandningar i jorden efter någon murad byggnad. Kanske kan därför sägnen om ett planerat kyrkobygge här vara sann, eller också kan det ha varit just här, som det heliga korset stod, där korsmässan hölls och där medeltidens Brobor tillbad och fick sina synders förlåtelse. Kanske skulle en undersökning av detta område ge svar på frågorna. En sådan kommer Riksantikvarien också att fordra, om den nya vägen skall dragas fram häröver.

Just här, i närheten av den s.k. Korsvägen, ligger också en gammal offerkälla, som en gång kallades för "Korskällan" och där man bl. a. offrade mynt. Ända in på 1800-talet användes den som hälsokälla. Backarna här i närheten bär namnet "Mässingebackarna". Detta namn kan möjligen vara en förvanskning av "Mässebackarna" och skulle i så fall härröra från korsmässans tid. Härom kan dock vetenskapen inte ge något besked.

Korskällan Bro prästgård 2013 Göran Karlsten

Bro nuvarande prästgårds historia går förresten också tillbaka till denna dunkla medeltid. Redan för omkring 600 år sedan fick gården sina ägogränser bestämda, och den är en av de fåtaliga prästgårdar i vårt land, som kan framvisa fullkomligt klara papper på sin härkomst. I universitetsbiblioteket i Köpenhamn förvaras nämligen i original ett gåvobrev, som tillkännager, att en herre vid namn Erik Kettilsson Puke och dennes hustru, fru Ingrid Magnusdotter, den 16 juli år 1390 skänkte 3 markabol jord åt kyrkan i Bro. Denna handling finns också avtryckt i

verket "Norriges Gamle Lowe" tillika med det fundat, som biskop Eystein i Oslo utfärdade.

Den i brevet nämnde prästgårdsdonatorn Erik Kettilsson Puke var på sin tid en av Nordens mäktigaste män. Han var riksråd och riksmarsk och tillika en av konung Magnus Erikssons trognaste anhängare. Både i Sverige och Norge ägde han en hel rad betydande jordegendomar, varför han utövade stort inflytande på den dåtida politiken i de båda länderna. Hans hustru, Ingrid Magnusdotter, var syster till Magnus Stoltekarl, som var Norges riksråd bl. a. år 1388. Såväl Erik Kettilsson som hans fru dog omkring år 1395. De ligger båda begravna i Vadstena klosterkyrka.

Ja, sådana minnen och traditioner finns det alltså kring den gamla kyrkan och kring prästgården i Bro. Själva kyrkan är också av medeltida ursprung och dess murar är ganska skröpliga. Utan tvivel skulle de ytterligare skadas genom att en tung trafik leddes strax intill enligt det uppgjorda vägförslaget.

Är det förmätet av bygdens folk att fordra att vägmyndigheterna tar hänsyn till denna gamla kulturmiljö och de många heliga minnen, som är förknippade därvid, och låter vägen få en annan sträckning? Och kan Samfundet för Hembygdsvård här göra ett krafttag, som har åsyftad verkan, så vore det sannerligen, minst sagt, en god gärning.

Webbredaktörens anmärkning:

Artikeln är förmodligen skriven någon gång på 1950-talet. Den i artikeln omtalade vägen blev färdig 1959